

LASTEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN PERHEKESKUSTOIMINNAN KEHITTÄMISESSÄ

Käsissäsäi on toimintasuositus, jonka avulla vahvistat lapsen mukanaoloa ja osallisuutta perhekeskustoiminnan kehittämisessä. Toimintasuosituksen tuella voit kehittää olemassa olevia perhekeskuspalveluita ja niiden toimintatapoja, tiloja tai työkaluja lapsiystävällisemmiksi sekä luoda kokonaan uusia.

Lasten ottaminen mukaan perhekeskustoiminnan kehittämiseen on kannattavaa niin lapsen kuin myös työntekijän näkökulmasta. Lapsia eri tavoin kuuntelemalla lapsille itselleen tärkeitä, iloa ja hyvinvointia tuovat ja lapsen oloa helpottavat asiat tulevat näkyväksi. Työntekijän ei tarvitse keksiä tai arvailla, millainen toiminta olisi lapsen näkökulmasta mielekästä ja auttaisi lasta, vaan hän saa oman asiantuntemuksensa rinnalle lasten tiedon. Kehittämiseen osallistuminen lisää parhaimmillaan lapsen kokemusta osallisuudesta ja omien mielipiteiden arvosta.

Lapsen oikeuksien sopimus ja kansallinen lainsäädäntö velvoittavat lasten näkemysten kuulemiseen ja huomiointiin. Lapsilla on oikeus osallistua ja aikuisilla velvollisuus kuunnella kaikenikäisiä lapsia perhekeskuspalveluissa, on sitten kyse esimerkiksi avoimesta kohtaamispaikkatoiminnasta, neuvolatyöstä tai perheneuvolan kohtaamisista.

YHTEINEN KEHITTÄMINEN VAHVISTAA OSALLISUUTTA

Yhteinen kehittäminen voi lähteä lapsen tai aikuisen omasta tai yhteisestä aloitteesta. Olennaista on, että kehittäminen lähtee lapsen tarpeista ja toteutus tapahtuu lasta, hänen oikeuksiaan ja näkökulmiaan kunnioittaen. Lapsen aloitteille ja mukana ololle on oltava jatkuvasti monenlaisia mahdollisuuksia perhekeskustoiminnassa. Tärkeää on aikuisten arvostava ja ennakkoluuloton asenne lapsia ja heidän tietoaan kohtaan kaikenlaisissa kohtaamisissa. Ripaus leikki- ja seikkailumieltä auttaa lapselle mielekkään toimimisen tavan löytämisessä.

Lapsen moniaistinen kerronta ja mielikuvitus kannattaa nähdä rikkautena toiminnan kehittämisessä. Puhe on vain yksi tapa kertoa, mutta ei suinkaan ainoa. Jokainen lapsi voi osallistua ja vaikuttaa! Onnistuneen yhteisen kehittämisen kolme perusperiaatetta ovat:

1. Valmistelu
2. Yhdessä tekeminen ja oivaltaminen
3. Lapsinäkökulman kannattelu

1.

VALMISTAUTUMINEN

Lasten kanssa kehittäminen kannattaa nähdä aina osana omaa perustyötä. Voit ottaa lapset kehittäjäkumppaneiksi kiinnostamalla lasten arkisista aloitteista ja viemällä niitä heidän kanssaan eteenpäin, tunnistamalla lasten tarpeita ja keräämällä lapsilta systemaattisesti palautetta ja huomioimalla sitä. Voit myös kutsua lapset kehittämistapaamisiin ja -ryhmiin.

Valmisteluvaiheessa on olennaista miettiä, miksi toimintaa tai palvelua on tärkeä kehittää lapsen näkökulmasta sekä tunnistaa kehittämisen ja palvelun näkökulmasta keskeiset lapsen oikeudet, joiden toteutuminen on aina aikuisen vastuulla. Lisäksi on hyvä miettiä: Keitä lapsia asia koskettaa? Mikä olisi juuri näille lapsille luonteva tapa osallistua? Missä ja miten voin kohdata ja kuulla lapsia?

VINKKEJÄ AMMATTILAISELLE

Ennen tapaamista tai työpajaa on hyvä lähettää siihen osallistuville lapsille tietoa tapaamisesta.

- Kerro tapaamisen kulusta mahdollisimman selkeästi: missä, milloin, mitä ja kenen kanssa tehdään, ja miten lapsi voi valmistautua tapaamiseen.
- Kuvat voivat herättää lapsen mielenkiinnon ja auttaa hahmottamaan asiaa. Kuvien tulee olla yhteneväisiä tekstin kanssa. Kuvatuettuun materiaaliin voi myös palata tapaamisen aikana. Näin lapsen on helpompi hahmottaa missä

järjestyksessä ja kuinka kauan asioita on tarkoitus käsitellä.

- Tutustumista voi helpottaa myös valokuva tapaamispaikasta ja sinusta.
- Video reitistä tapaamispaikalle ja tapaamispaikasta voi vähentää uuteen paikkaan tulemisen jännitystä.

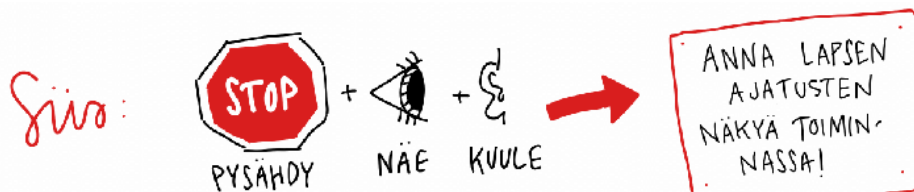
Toimintasuosituksen lopusta löytyy linkki valmiisiin, muokattaviin ennakokirjepohjiin.

2.

YHDESSÄ TEKEMINEN JA OIVALTAMINEN

On aika kohdata ja kuulla lapsia! Ole valmis oppimaan ja oivaltamaan yhdessä heidän kanssaan. Kysele ja kuuntele. Heittäydy mukaan ja tee yhdessä lapsen kanssa. Kerro, miksi haluat kuulla lasta ja mihin hänen tietoaan käytetään. Muista kertoa, että osallistuminen on vapaaehtoista. Lapsi kertoo myös eleillään ja toiminnallaan paljon siitä, mikä hänelle on tärkeää. Havainnoi lapsen toimintaa ja varmista lapselta, että tulkitset havaintosi oikein.

Tapaamisen aikana kerro lapselle ymmärrettävällä tavalla, mistä asiasta hänen näkemyksiään halutaan kuulla ja mitä tapahtuu. Voit esimerkiksi piirtää tai käyttää kuvia tukemaan kertomaasi. Lapsen on helpompi ymmärtää, kun asia kerrotaan sekä sanoin että kuvin. Käytä sellaisia sanoja, joita lapsi käyttää itse ja varmista, että ymmärrätte ne samalla tavalla. Kuvien avulla sinun on helpompi luoda yhteys lapseen ja avata keskustelua lapsen näkökulmasta. Lapselle läheinen aikuinen tai avustaja voi toimia tukena ja näyttää keinoja, joilla lapsen kanssa kommunikoidaan sekä auttaa sinua varmistamaan lapsen ymmärtäneen, mitä olette tekemässä. Älä arastele pyytää apua.

VINKKEJÄ AMMATTILAISLLE

Hyviä tapoja toimia lasten kanssa on monia. Kannattaa kuunnella myös lasten ehdotuksia. Jaamme tässä kolme sovellettavaa työkaluvinkkiä, joita olemme testanneet ja hyväksi havainneet yhdessä lasten kanssa!

KUVAKOLLAASI

Valitse aihe, josta haluat kuulla lapsen kokemuk- sia, esimerkiksi unelmien kerho, unelmien neuvolakäynti tai luotettava aikuinen. Juttele lapsen kanssa ja varmista, että hän ymmärtää tehtävänannon samoin kuin sinä. Käytä niitä sanoja, joilla lapsi asian ymmärtää.

Kuvakollaasiin voi tehdä yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän kanssa kartongille erilaisia kuvia tai esimerkiksi Post-it-lappuja käyttäen. Hyviä kuvia saat esimerkiksi Papunetistä, myös lehtileik- keet käyvät. Pyydä lasta valitsemaan kuvista tehtäväänantoon sopivia ja liimaamaan niitä kartongille. Lapset voivat kuvien lisäksi kertoa asioista piirtämällä tai puheen kautta. Pysähdy lasten luokse ja kysy, miksi he ovat valinneet tietyn kuvan. Kirjaa lapsen kertomaa lapsen sanoin ylös. Kerro lapsille, mitä olet oppinut tehtävän aikana

KOSKETA TAI KUVAA JOTAIN -TEHTÄVÄ

Kosketa jotain -tehtävässä lapsi saa mahdolli- suuden liikkumalla kertoa omia ajatuksiaan. Aikuinen esittää lapselle väitteitä ja lapsi valitsee paikkoja. Kannattaa aina kysyä lapselta, miksi hän on valinnut kyseisen paikan. Näin voit

ymmärtää lapsen kokemusta syvällisemmin. Käytä tarpeen mukaan puheen tukena myös kuvaohjeita. Esimerkkejä väitteistä: Kosketa jotain sellaista asiaa, josta pidät täällä, josta et yhtään tykkää, jossa sinulla on turvallinen olo, joka saa sinut nauramaan. Tehtävän voi tehdä myös pyytämällä lapsia ottamaan valokuvia paikasta tai tilasta omalla kännykällään, ker- takäyttökameroilla tai lainakameralla. Kuvista voi muodostaa näyttelyn, jossa voi syventää edelleen ymmärrystä asioista, joita lapset ovat valinneet kuviin.

KYSELYT LAPSELLE

Kyselyt ovat toimiva tapa kuulla lasten ajatuksia, toiveita ja tarpeita ja kerätä palautetta, kunhan niiden lapsiystävälliseen toteutukseen kiin- nitetään erityistä huomiota. Lapsiystävällisyyttä kyselyissä lisää kuvien käyttö. Kyselyä voi tehdä myös käsinuken kanssa ja sen voi toteuttaa sähköisenä tai paperisena. Kun teet lapselle kyselyä, mieti ensimmäisenä, mikä on kyselyn tavoite – mistä asiasta haluat tietää. Mieti kyselyn kieli lapselle ymmärrettäväksi ja testaa mahdollisuuksien mukaan jo etukäteen jollain lapsella. Käytä lyhyitä ja avoimia kysymyksiä tai selkeitä väitteitä. ”Mikä täällä on kivaa? Mikä täällä on kurjaa? Jos olisit taikuri, mitä taikoisit tänne?”. Lisää Papunet-kuvia kyselyn tueksi. Vastausvaihtoehtoina väitteissä kannattaa käyttää hymynaamoja. Aikuinen voi tukea lasta kyselyn teossa, mutta välttää johdattelemasta lasta omilla kysymyksillä.

3.

LAPSINÄKÖKULMAN KANNATTELU

Tapaamisten jälkeen on aika koota lapsilta saatu tieto yhteen ja viedä se käytäntöön. Tämä vaihe on erityisen altis sille, että aikuiset arvottavat lasten tietoa omista lähtökohdistaan. Pienillä konkreettisilla asioilla on usein iso merkitys lapselle, älä sivuuta tai unohda niitä tuloksia tarkastellessasi.

Tutustu aineistoon rauhassa ja ennakkoluulottomasti. Teemoittele ja analysoi aineistoa. Säilytä mahdollisuuksien mukaan lasten tapa ilmaista asiat ja lapsen käyttämät sanat. Voit ottaa lapset mukaan myös tähän vaiheeseen ja kysyä heidän ajatuksiaan ja näkemyksiään syntyneestä tiedosta ja siitä, mihin tiedolla olisi hyvä vaikuttaa ja kenen olisi tärkeää kuulla se.

Ideoi vaikuttamisen tapoja ja kanavia yhdessä lasten kanssa. Mikäli lapset eivät ole mukana tiedon kokoa- misen ja sen eteenpäin viennin vaiheessa, muista aina kuitenkin palauttaa tieto lapsille kertomalla tai tekemällä koosteen mihin tiedolla vaikutettiin. Kooste voi olla vaikkapa kuva tai video. Lapsilta opitun tiedon pohjalta voitte luoda onnistumisen mittareita toimintaanne ja jatkossa seurata miten lasten näkökulmasta tärkeät asiat ja osal- lisuus perhekeskustoiminnassa toteutuu.

VINKKEJÄ AMMATTILAISELLE

Kysy systemaattisesti palautetta myös lapsilta. Hymynaamamittari on esimerkiksi hyväksi havaituista ja yksinkertaisesta palautetyökalusta. Voit tapaamisen lopussa kerätä lapsilta palautteen käymällä kuvallisen toimintaohjelman avulla läpi mitä olette tehneet. Arvokkaan lapsilta saadun tiedon lisäksi annat samalla mahdollisuuden harjoitella oman mielipiteen muodostamista.

Tee näin:

- Tulosta joko valmiit viisi hymynaamaa tai piirrä paperille omat versiot.
- Kiinnitä hymynaamat lattiaan teipillä tai seinään.
- Kerro mitä tunnetta hymynaamat edustavat.
- Jokaisen aiheen kohdalla lapset voivat mennä haluamansa naaman kohdalle.

Toiminnallisen palautetuokion voi pitää myös yhdelle lapselle. Ryhmätilanteessa lapset harjoittelevat samalla oman mielipiteen kertomista muille. Tilanteessa on hyvä sanoittaa kaikenlaisten mielipiteiden olevan tärkeitä ja ettei tarvitse olla samaa mieltä asioista kuin muut ryhmäläiset.

Vinkki! Jos omatoiminen liikkuminen hymynaamalta toiselle ei tule kyseeseen, voit kiinnittää hymynaamat pöydällä riviin lapsen käden ulottuville. Lapsi voi joko kädellä tai katseella näyttää valita omaa tunnetta kuvaavan hymynaaman.

LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS

Lapsen oikeuksien sopimus ohjaa kaikkea toimintaa lasten kanssa. Kun otamme lapsen oikeudet lähtökohdaksi kehittämiseen, tulevat ne myös osaksi kehitettävää toimintaa! Aikuisen vastuulla on aina varmistua siitä, että lapsen oikeudet huomioidaan!

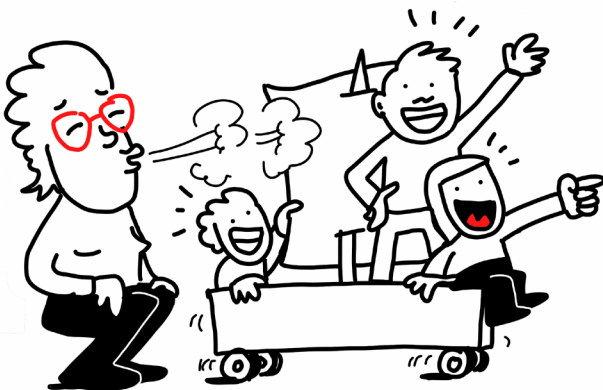
Lapsen oikeus vapaasti ilmaista oma näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa on lähtökohdana myös toimintasuosituksemme. Lapsen kuuleminen ei ole mielipidekysymys.

MYÖNTEINEN TUNNISTAMINEN

Myönteinen Tunnistaminen on tutkimusperustainen ja käytännönläheinen toimimisen tapa ja näkökulma, jolla voimme vahvistaa jokaisen lapsen osallisuuden ja itsearvostuksen kokemuksia.

Myönteisessä Tunnistamisessa tutustumme ennakkoluulottomasti lapseen ja hänen tapaansa kertoa itselleen tärkeistä asioista. Kun olemme tutustuneet ja päässeet "samalle kartalle" siitä, mikä lapselle itselleen on tärkeää, voimme tarjota lapselle arvostusta, tunnustaa hänen vahvuudet ja voimavarat sekä tuen ja huolenpidon tarpeet sellaisena kuin hän itse ne kokee. Tutustuminen ja tunnustaminen on edellytys lapsen tukemiselle, jossa tietoisin teoin luodaan lapselle mahdollisuuksia toimia, kannustetaan ja tarjotaan apua niissä asioissa, joissa lapsi sitä tarvitsee.

Myönteinen Tunnistaminen on Tampereen yliopiston Tilan ja poliittisen toimijuuden tutkimusryhmän (SPARG) yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa kehittämä näkökulma.

LÄHTEET:

Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. (toim.). n.d. Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf Viitattu 24.8.2020.

Lapsen oikeuksien sopimus. n.d. Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lapsen-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> Viitattu 24.8.2020.

TYÖKALUJA:

Valmistautumiseen sopivat Minua kuullaan -hankkeen kokoamat ennakkokirjepohjat: <https://www.minuakuullaan.fi/materiaalit/kuvatuetut-materiaalit/ennakkokirje/>

Vammaispalvelujen Käsikirjasta löytyy VaMo-hankkeen kokoama tietopaketti etukäteismateriaaleista ennen tapaamista: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/tyovalineet-ja-menetelmat/etukateismateriaalit-ennen-tapaamista>

Kuvallisiin toimintaohjaisiin ideoita Minua kuullaan-hankkeen materiaalipankista: <https://www.minuakuullaan.fi/materiaalit/kuvatuetut-materiaalit/>

Papunetin kuvatyökalu on ilmainen kuvapankki- ja työkaluohjelma, jolla voi tehdä omiin tarpeisiin

Lapsikeskeinen palvelumuotoilu.2020. Pelastakaa Lapset ry. <https://www.pelastakaalapset.fi/lapsikeskeinen-palvelumuotoilu/> Viitattu 24.8.2020.

Lapsilta opittua. 2020. Pelastakaa Lapset ry. <https://www.pelastakaalapset.fi/lapsilta-opittua/> Viitattu 24.8.2020.

YK:n lapsen oikeuksien yleiskomentit. n.d.

Lapsiasiainvaltuutetun toimisto. <http://lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet/komitean-yleiskomentit/> Viitattu 24.8.2020.

sopivia kuvallisia materiaaleja: <https://papunet.net/materiaalia/kuvatyc3%B6kalu>

Kuvakollaasin voi tehdä Minun mielestäni -kuvien avulla, jos haluaa erotella asioita, jotka aiheuttavat iloa tai harmitusta ja kysyä toiveista. Minun mielestäni -kuvat voit tulostaa: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/04/13161917/Hahmot_A2.pdf

Palautteen keräämiseen mainiosti sopiva Tukiliiton Hymynaamamittari ja muut mielipiteen selvittämiin sopivat menetelmät ja saavutettavuuteen liittyvien seikkojen huomioimiseen liittyvä tieto on koottu Minua kuullaan -hankkeen sivuille: <https://www.minuakuullaan.fi/materiaalit/tyokalut-ja-menetelmat/>

Lastensuojelun Keskusliiton koordinoimassa Perheet keskiöön! -hankkeessa (2018–2020) tavoitteena on integroida järjestöjen tarjoama tuki ja palvelut valtakunnallisesti osaksi perhekeskustoimintaa. Hankkeessa halutaan tarjota perheille osallistumisen mahdollisuuksia ja saada niiden ääni kuuluviin perhekeskustoiminnassa ja sen kehittämisessä. Hankkeessa on koettu tärkeänä tavoittaa palveluita käyttävät sekä niiden ulkopuolella olevat perheet ja saada heiltä tietoa lapsiperheiden palveluista.

<https://www.lskl.fi/keskusliitto/organisaatio/hankkeet/perheet-keskioon/>

Tämä toimintasuositus on toteutettu yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n Arjesta voimaa- ja Kehitysvammaliiton, Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätien ja sekä Vammaisperheyhdistys Jaatisen koordinoiman Minua kuullaan -hankkeiden kanssa.

Kuvitus: Linda Saukko-Rauta

Pelastakaa Lapset

